

ספר

שולחן שמואל

שורשי הלכה וענפיה

אחרונים עד
אחרוני דורנו

מרן השולחן ערוך והרמ"א

גמרא ראשונים

על סדר השולחן ערוך

איסור והיתר חלק א
מליחה ובשר וחלב

- מליחה: סימנים ס"ט – ע"ז.
- בשר בחלב: סימנים פ"ז – צ"ז.
- הלכות תולעים: סימן פ"ד
- בנספחים נוספו עוד סימנים הקשורים לנושא: סימנים ס"ה – ס"ח.

הספר מביא בשורשי הלכה את מקורות הדינים: מקרא, משנה, גמרא וראשונים (מהבית יוסף) ומראה את השתלשלות ההלכה (שו"ע והרמ"א) מתוך המקורות. משם בענפי ההלכה מובאים האחרונים ואחרוני האחרונים (המפרשים על הדף, כולל פתחי תשובה) עד תשובות אחרוני דורנו, והכל בצורה בהירה וקלה להבנה.

בנוסף תמצא בספר סיכום הסימן בסוף כל סימן (דבר המקל מאוד בשעת החזרות) וכן שאלות ממבחני הרבנות והפניה לתשובות בגוף הספר, כן הרחבת הנושאים בעיונים שבסוף הספר.

ניתן לרכוש את הספר:

- (א). אצל המחבר (ירושלמי שמואל) פאלפון 054-8456-923. ע"י משלוח בדאר.
 (ב). בכתובת: מעלות דפנה 133/3 ירושלים
 מחיר הספר 40 ₪. דמי משלוח 20 ₪. תשלום ע"י העברה בנקאית לאחר קבלת הספר בדאר.

S2079395@GMAIL.COM

סעיף א: הדחה לפני מליחה, הדחת הטבח, חתך אחר הדחה

סעיף א חלק 1: א. צריך להדיח הבשר קודם מליחה. ב. (ואם הדיחו הטבח אין כריך להדיחו בבית) (טור).
ג. ואם אחר שהדיח חתך כל נתח לשנים או לשלשה ד. (או שהסיר טלפי הגולים, לאחר ההדחה - אר"ה כלל י"ד ו"ז) צריך לחזור להדיחם.
הגה: ואם לא עשה כן, הוי כלא הודח כלל (שם)...

הנושאים שבסעיף זה:

- סעיף א1:** [א]. הדחת הבשר לפני מליחה.
[ב]. טעמי ההדחה, הנפק"מ בניהם.
[ג]. הדחת הטבח.
[ד]. חתך החתיכה אחר הדחה.
סעיף א2: [ה]. שלבי ההדחה.
[ו]. שימוש בכלי שמדיחים בו הבשר.
[ז]. בשר מלא קרה.

דעת מרן והרמ"א בדם שבישלו

שו"ע (פז, ו): דם בחלב פטור ואין לוקין עליו משום בשר בחלב.

■ **ש"ך** (פו סקט"ו) – דעת מרן שדוקא אין מלקות משום בשר בחלב אבל משום דם לוקה (הוי דאורייתא) אף שבישלו. מיהו אנן קי"ל שדם שבישלו דרבנן.

■ **אמנם ב"י** (סימן סט) כתב – כיון שמליה כרותה, אם כן הוי דם שבישלו שאינו עובר עליו. **משמע** שדם שבישלו דרבנן. כ"כ ילקוט יוסף (א, עמוד רלו).

כ"ד ד"מ (ס"ה סק"י, ובסימן סט סק"ט) – שדם שבישלו דרבנן. כ"כ הרמ"א (ס"ס ע) – ציר (דם שנמלח) דרבנן וספקו לקולא.

[ב]. טעמי הדחה שלפני מליחה

(על פי ההקדמה של פמ"ג)

א). הרא"ה – הדחה ראשונה כדי להעביר דם שעל פני הבשר שאין המלח מפליט בחומו אלא דם שבתוך הבשר שהוא לח אבל לא מה שנתייבש על פניו, ולפיכך אם לא ידיחו אותו תחילה יש לחוש שמא לאחר שינוח הבשר

[א]. הדחת הבשר לפני מליחה.

❖ שורשי הלכה

חולין (קיג): אמר שמואל - אין הבשר יוצא מידי דמו אלא אם כן מולחו יפה יפה, ומדיחו יפה יפה.

כ"פ שו"ע: א. צריך להדיח הבשר קודם מליחה.

❖ ענפי הלכה

מה האיסור בדם שבישלו?

מנחות (כא): דם שבישלו אינו עובר עליו אם אכלו. מוקי לה בכריתות (כב) - בלב עוף.

ו**נחלקו** רש"י ותוס' בדם שבישלו:

● **רש"י** (חולין קט) – דם אף שבישלו אסור מהתורה. (והגמרא במנחות מיירי בדם שבלב שאין בו כזית לכן לא עובר עליו). **כ"כ** ב"י בדעת הרמב"ם, פלתי בדעת הרי"ף, **כ"כ** הרדב"ז וערך השלחן.

● **תוס'** (חולין קט) – דם שבישלו אינו מהתורה (כמו הגמרא במנחות). **כ"כ** פר"ח (א) בדעת התוס' רשב"א, הר"ן והרא"ה, כן נראה דעת הב"י.

- ו. **פמ"ג:** כששרה רק חצי הבשר במים: **לר"ן** – מהני, שהרי המים נכנסו לבשר וריככו אותו. **לאחרים** – לא מהני.
- ז. **מלח בלא הדחה** סמוך לשחיטה שהבשר רך עדיין: **לדעת הר"ן** – אין צריך הדחה כי הבשר רך. **לשאר השיטות** – צריך הדחה להעביר הדם שעל פני הבשר.
- ח. **להדיח במים קרים ביותר:** **לר"ן** – לא מהני, צריך להדיח שנית במים פושרים. **לשאר** – אין צריך להדיח שנית, שגם מים קרים מעבירים הדם שעל פני הבשר.
- ט. **הדיח הבשר והמתין עד שהתייבש הבשר:** **לרשב"א** – לא מהני כיון שהמלח לא נדבק לבשר. **לשאר** – מהני, שהרי ריכך הבשר.
- הליכות עולם** (י, עמוד לג): אם המתין עד שהבשר התייבש, טוב לחזור ולהדיח כדי לרכך הבשר, ואם לא עשה כן ומלח כן יש לסמוך על טעם ההדחה שבא להעביר הדם שעליו, ועוד שי"א שאף שהתייבש מכל מקום הבשר נתרכך.

מה דעת מרן בטעמי ההדחה

בסעיף ב: אם מלח ולא הדיח תחילה חוזר ומדיח ומולח (דמהני הדחה אף אחר כך). משמע כשיטת הר"ן שהוא לרכך הבשר (ראה הקדמה לסעיף ב). **אולם** מסעיף א: שלא מצריך חצי שעה משמע שאינו סובר טעם לרכך הבשר. וכן משמע ממה שכתב שאם חתך שצריך לחזור ולהדיח. **ופמ"ג** (בהקדמה) – מרן סובר טעם המרדכי שהמלח לא יתמלא מהדם, ולכן אין צריך שהייה חצי שעה במים, ואפשר שסובר כהר"ן שבשטיפה היטב מרכך הבשר. **ודעת הרמ"א** – לכתחילה לטעם סמ"ק של דם בעין ולכן לא מהני לחזור ולהדיח וגם חשש לטעם ריכוך הבשר.

יד אפרים: נפל דם בעין על הבשר ונתייבש ונקרש, אין די בהדחה ושטיפה לבד, אלא צריך לשפשף היטב מפני הדם שנתייבש עליו.

זבחי צדק (ד) – במדינתנו בימי הקיץ נשאר אצל הקצבים חתיכות בשר שמתייבש הדם עליהם, ואינו

מפלוט דם וציר יהא **ניתך הדם ויבלענו**.

- ב. **הר"ן** (דף מב.) – מדיח כדי **לרכך הבשר** ויצא דמו ע"י מליחה, שאם יהיה יבש אין כח בדם להוציא דמו (והדחה אחר המליחה להעביר לחלוחית הדם שעל פני הבשר). כן נראה דעת הרא"ש.
- ג. **מרדכי** (חולין תשכא) – **להעביר לכלוך הדם** שעל החתיכה, שאם לא כן יתמלא המלח בדם ולא יוכל להוציא הדם שבתוך הבשר.
- ד. **הגמ"י בשם סמ"ק** – דם שעל הבשר המלח **מבליעו ואינו מפליטו**, ולכן מדיחו להוריד הדם שעל הבשר. **כ"כ סמ"ג**, שערי דורא והש"ך (א).
- ה. **רשב"א** – כדי שהבשר יהיה **לח וידבק בו המלח**. וגם שיהא הבשר נוח לפלוט דמו. **כ"כ ר"י מלוניל**.
- ו. **הרא"ש בשם י"א** – בלא הדחה המלח יגרום שיפרוש מקצת הדם ממקום למקום ולא יהיה כח במלח להוציא כל הדם. ואותו הדם חוזר ונבלע ואוסר.

ענפי הלכה

נפק"מ בין טעמי ההדחה:

- א. **ט"ז (א) והש"ך (א):** האם מהני לחזור ולמלוח: **לטעם הר"ן והמרדכי** – מהני לחזור למלוח לאחר זמן. **ולטעם הרא"ה וסמ"ק** – לא מהני לחזור ולמלוח.
- ב. **אופן ההדחה: לר"ן** – צריכה שהייה חצי שעה במים, כדי שיתרכך הבשר (אף בתוכו). **לאחרים** – סגי בהדחה קלה שיוסר הדם על פני הבשר.
- ג. **נחתך הבשר בין הדחה למליחה: לר"ן** – אין צריך הדחה שנית, כיון שהבשר נתרכך כבר. **לאחרים** – צריך הדחה נוספת מפני שיצא דם.
- ד. **מלח ובישל ללא הדחה ראשונה: לר"ן ולמרדכי** – צריך שישים נגד החתיכה, כיון שהחתיכה עצמה נאסרה שלא יצא הדם מכולה. **לרא"ה** – צריך שישים כנגד הדם שעל פני הבשר, כיון שהדם יצא מהבשר.
- ה. **הדיח בשאר משקים: לר"ן** – לא מהני, שאינו מרכך הבשר. **לאחרים** – אפשר דמהני.

נשמת אברהם (סט, ג) – ויש להדגיש שהשימוש יעשה רק בידיעת הרופא המטפל ובפיקוח מתמיד (כולל בדיקות דם מתאימות), שאם לא כן עלול להיות תופעות לוי חמורות.

הרב יעקב יוסף זצ"ל: יש עוד כמה עצות לחולה לאסור לו מלח:

- א. יצלה הבשר במקום למלוח.
- ב. ימלח ירך עבה שלפי הרשב"א מהני מליחה לכל, ויאכל את החלק הפנימי.
- ג. יעשה חליטה בחומץ יין (שהוא חזק מאוד) 18 דקות.

הבשר ע"י פעולה כימית אף שלדברי חכמי הטבע פעולה זו מוציאה הדם מהבשר, שאין לנו אלא מה שאמרנו חז"ל (מליחה או צלי). ולכן אין להכשיר בכל מיני חומרים שטבעם כמלח שמפליטים הדם. כ"פ ילקוט יוסף (סט, פ).

• **למלוח במלח דיאטטי** (אומניום כלוריד)

ספר נועם (י, דף קפ): חולים שאסור להם מלח מותר למלוח הבשר במלח דיאטטי (הנ"ל), וימלחנו יותר ממליחה רגילה. והובא בשמירת שבת כהלכתה (א, תקמה). כ"פ ילקוט יוסף (א, דף שג).

כ"פ הליכות עולם (ו, דף קיז) – ויתנו בקדרה כשהיא רותחת.

* סיכום סימן ס"ט לפי סעיפי השו"ע

ובדיעבד מותר. ב"ח: כל שהדיחו באקראי מותר להשתמש בו. **הגה:** שרה בכלי בשר מעת לעת הכלי והבשר נאסרו, מכל מקום מותר לחזור ולהשרות בו בשר (או"ה). • ש"ך – כיון שאין שורה בו הבשר מעת לעת.

דין בשר קפוא: **הרמ"א** (no, יא): בשר קפוא יכול להניחו במים חמים שאין היד סולדת בהם. ש"ך – בשר שקפא באמצע זמן המליחה, טוב למולחו שנית כשיפשיר, ואם לא מלח אלא המתין שיעור מליחה ונתבשל שרי בדיעבד.

• **האם זמן המליחה שלפני ההפשרה צטרף לזמן שאחר ההפשרה?**

פר"ח – מצטרף. שפתי דעת – לא מצטרף. • **בשר שנמלח והודח ונמצא באמצעו קרח:** ערך השלחן – לא מהני מליחה שנית. גבעת שאול – אם לא הודח עדיין יחזור וימלח. • **בשר שקפא בתוך המים ג' ימים בלא מליחה.** מנחת יעקב – יש לאסור הבשר ממה נפשך (או בגלל ג' ימים בלא מליחה או בגלל כבוש במים). קרית חנה – אין לאסור שהקרח אין דינו כמים. • **בשר שהוקפא לפני מליחה** (בשר קפוא במיובא מח"ל): ערוך השלחן – לא נאסר הבשר (שההקפאה משמרת מצב הבשר). שבט הלוי – יש להימנע מלאכול בשר זה.

ב: בשר שנמלח ללא הדחה

✓ **הרא"ש** – ידיחנו ויחזור וימלח, כ"פ מרן בסתם. ✓ **הגמ"י** בשם סמ"ק – הבשר נאסר. כ"פ הרמ"א ומרן

1א: צריך להדיח הבשר לפני המליחה (חולין קיג).

• **טעמי ההדחה:**

- **הרא"ה:** להעביר הדם שעל פני הבשר (שמהמלח לא מפליט אותו).
- **הר"ן:** לרכך הבשר.
- **מרדכי:** להעביר הדם שהמלח לא יתמלא מהדם.
- **סמ"ק:** שלא יבלע המלח דם שעל פני הבשר.
- **רשב"א:** כדי שידבק המלח בבשר.

הגה: אם הדיח הטבח אין צריך להדיחו שוב (חולין קיג, כ"פ הטור).

מרן: אחר שחתך החתיכה צריך להדיח שוב (מרדכי). הוא הדין אחר הסרת הטלפיים צריך הדחה שנית (או"ה).

הגה: ואם לא עשה כן הוי כלא הודח (או"ה).

• **אם חתך ביד ולא בסכין:**

ש"ך – אין צריך להדיח שנית. פר"ח – צריך להדיח שנית.

2א: הגה – ישרה הבשר במים חצי שעה (או"ה). וימתין שיטפטפו המים קודם מליחה (הגהות שערי דורא).

• **שרייה במי ים** (שהם מלוחים קצת):

חכם אחד – אסר. משאת משה – מתיר.

• **הדיחו מעט ומלחו:**

ש"ך – בדיעבד שרי.

מנחת יעקב – רק אחר בישול שרי בדיעבד.

הגה: נהגו לא להשתמש בכלי ההדחה (או"ה).

• ש"ך: לדינא מותר אלא שלכתחילה יש להחמיר

סימן עא: דין מליחות הראש והטלפים והמוזז

ובו ג סעיפים
(חולין: צג)

◀ הנושאים בסימן זה:

- 110 סעיף א: מליחת הראש
111 סעיף ב: מליחת הטלפיים
113 סעיף ג: מליחת המוח וקרומיו
114 סעיף ד: נמלח הראש שלם, מליחת שאר עצמות
116 * סיכום סימן ע"א לפי סעיפי השו"ע

סעיף א: מליחת הראש

סעיף א: הראש, חותכו לשנים ומולחו יפה לצד פנים, וחוזר ומולח על השיער, שאין השיער מעכב על ידי המלח להפליט דם.

❖ שורשי הלכה

רשב"א: המולח את הראש:

י"א - שמולח על השער ואחר כך מניחו על האש עד שיסיר השער (לפי שהשער מפסיק בינו ובין המלח) וחוזר ומולח.

ראיני רואה דבריהם - אלא חותך הראש לשנים ומולח יפה יפה הראש לצד פנים, וחוזר ומולח על השער, שאין השער מעכב ע"י המלח להפליט דם שבבשר הראש, שהרי מוח שבעצמות נכשר על ידי מליחה ואין העצם מעכב קל וחומר לשער שבראש.

והקשה הב"י - שתי קושיות:

א. אם השער לא מעכב למה לחתוך הראש? וי"ל שחותך הראש בגלל המוח שבתוכו שעטוף בקרומים ואינו פולט דמו.

ב. ועוד: אם כבר חתך הראש למה צריך למלוח גם על השער? וי"ל - שלכתחילה צריך למלוח משני הצדדים, ומהני מליחה אף על השער. **כ"כ** הש"ך ועוד פוסקים.

כ"פ שו"ע: הראש, חותכו לשנים ומולחו

יפה לצד פנים, וחוזר ומולח על השיער, שאין השיער מעכב על ידי המלח להפליט דם.

❖ ענפי הלכה

"הראש חותכו ומולחו"

👉 **האם יש חובה לחתוך הראש?**

■ **ש"ך (א)** - הוא רק למצווה מן המובחר משום המוח. **כ"כ** הט"ז (א) - ומעיקר הדין מספיק לנקוב הראש (כמ"ש בסעיף ג). **כ"כ** לחם הפנים, בית לחם יהודה, שפתי דעת, חוות דעת ועוד פוסקים.

■ **תשובת בית יעקב (ל)** הובא בפתחי תשובה (א) - צריך לחתוך הראש מדינא, ואם לא חתכו ומולחו **אסור** אפילו בדיעבד, לפי שיש מקומות בראש שהם חלולים ודמי לריאה שצריך לפתוח הקנוקנות שבה. **מכל מקום פתחי תשובה** - דחה דבריו.

"מולחו יפה יפה"

שפתי דעת (א): משמע שאין צריך להוציא המוח, אלא די למולחו מבפנים. **כ"כ** זבחי צדק.

■ **שו"ת ישועות מלכו** (יו"ד י"א) – נכון להחמיר לכתחילה, לפי שיש הרבה נוצות שמכסות גוף העוף. ומה שנהגו להתיר בראש לפי שיש שם מעט נוצות.

■ **והתם סופר** (ו, ס"א) – אין מליחה מועלת על גבי הנוצות (ותימה שלא הזכיר דברי ד"מ). **כ"כ** כנפי יונה (סח, דף מ"ע"ד) – ואף הרמ"א לא התיר אלא כשמכניס מלח בין הנוצות.

סיים יחזה דעת: לכתחילה אין למלוח ע"ג הנוצות, אבל בדיעבד יש להתיר מס"ס: שמא – כשנמלח מצד השני (שאינו נוצות) מהני אף לצד שיש נוצות, ושמא – מהני מליחה אף על הנוצות, ועוד שדם שבשלו דרבנן (ולכן אם בשלו או מלגו כך לא נאסר).

כשיש הרבה שער

הלכות קטנות (ב, רל"ג): רגלי הכבשים מלאים מצמר, אורך ב' ג' אצבעות, ולכן לא מהני מליחה על הצמר. **כ"כ** לחם הפנים, בית לחם יהודה, שלחן גבוה ועוד פוסקים.

זבחי צדק (ד) – וכן בראש הכבשים יש צמר מסובך בצוואר סמוך לראש, צריך לגוזם טרם המליחה.

למלוח ע"ג נוצה של התרנגולת

(יחזה דעת ה, א)

■ **ד"מ** (סח, סק"ט) – מהני מליחה ע"ג נוצה של התרנגולת. **כ"כ** בתו"ח (לג, ו), הר"ם מלובלין ופמ"ג.

סעיף ב: מליחת הטלפיים

סעיף ב: הטלפים (מנעל הבהמה), **מחתך אותם מעט למטה, ומולח, ויניח מקום החתך למטה, וימלח גם על השיער.** (ועיין לעיל סימן ס"ח).

והפנה הרמ"א: (ועיין לעיל סימן ס"ח).

שו"ע (סח, ח): פרסות הרגל שנמלחו בקליפתן ולא חתך ראשן - לא נאסרו. **הגה:** ויש אוסרים מה שבתוך הקליפה, דהיינו הטלפיים, אבל השאר מותר. והכי נהוג.

ענפי הלכה

"מחתך מעט למטה"

ש"ך (ג): טעמו שאם לא כן הוי כמולח בכלי שאינו מנוקב, לפי שהטלפיים מעכבים הדם מלצאת. מה שאין כן בשאר עצמות שמליחתן מועיל למוח שבתוכן. לפי שהדם נפלט דרך העצמות ע"י מליחה. **כ"כ** לחם הפנים.

והעט"ז כתב טעמו - שאני שאר עצמות מטלפיים דשאר עצמות המוח שבתוכן ממלא את כל החלל ואין שם מקום שיתכנס שם הדם, מה שאין כן בטלפיים הם חלולים מבפנים. **והש"ך** – דחה דבריו.

שורשי הלכה

רשב"א: וכן הדין לטלפיים מחתך אותם מעט למטה ומולח והדם יוצא דרך החתך.

ב"י: **הטעם** שחותך למטה אף שיוצא הדם דרך השער, כדי שלא יתכנס הדם בפרסות וליהוי כמולח בכלי שאינו מנוקב ונאסר מה שבתוך הפרסות, כמו שכתבו הגהות מיימוני בשם סמ"ק.

והטעם שמניח חיתוכו למטה לפי שאינו חותך אלא ראש הפרסות בלבד ואם לא יניח חיתוכו למטה איכא למיחש שיתכנס הדם בהם ויאסר מה שבתוכן.

כ"פ שו"ע: **הטלפים, מחתך אותם מעט למטה, ומולח, ויניח מקום החתך למטה וימלח גם על השיער.**

לא חתך הטלפיים

שו"ע (סח, ח): פרסות הרגל שנמלחו בקליפתן ולא חתך ראשן, לא נאסרו.

הגה: ויש אוסרים מה שבתוך הקליפה, דהיינו הטלפיים, אבל השאר מותר. והכי נהוג.

ב"י – אף לאוסרים אם עדיין לא נתבשל יחתוך ויחזור וימלח.

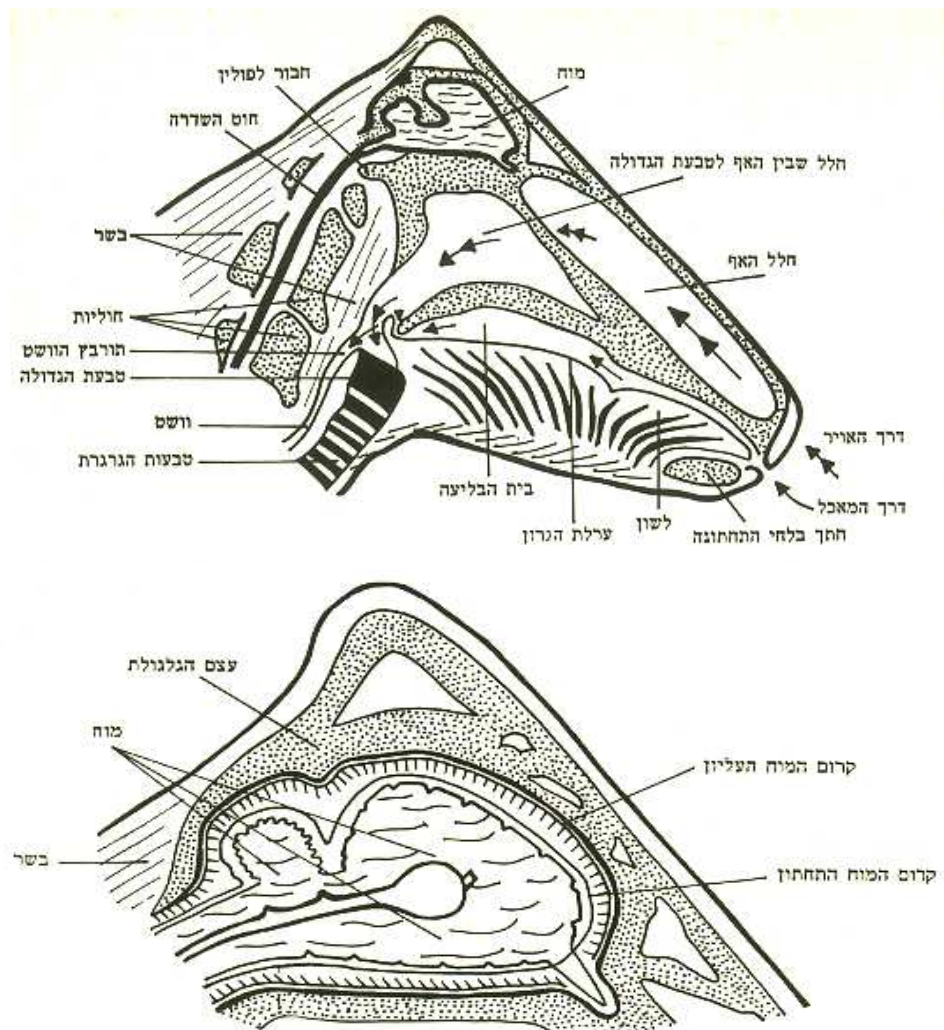
מליחת ציפורני התרנגולים

בית הלל (סח, ב): ובתרנגולים ואווזים נהגו להסיר ראשי הציפורניים, ובדיעבד אינו מעכב, שדווקא בטלפי בהמה החמירו.

זבחי צדק (י) – ומנהג בגדאד להסיר בעופות כל הרגל התחתונה עם צומת הגידים. **כ"כ** בן איש חי.

כף החיים – ולא מפני חומרה נהגו כן, אלא מפני שהתרנגולים שם בזול ואין חשוב אצלם כלום.

חתך דרך הראש לאורכו

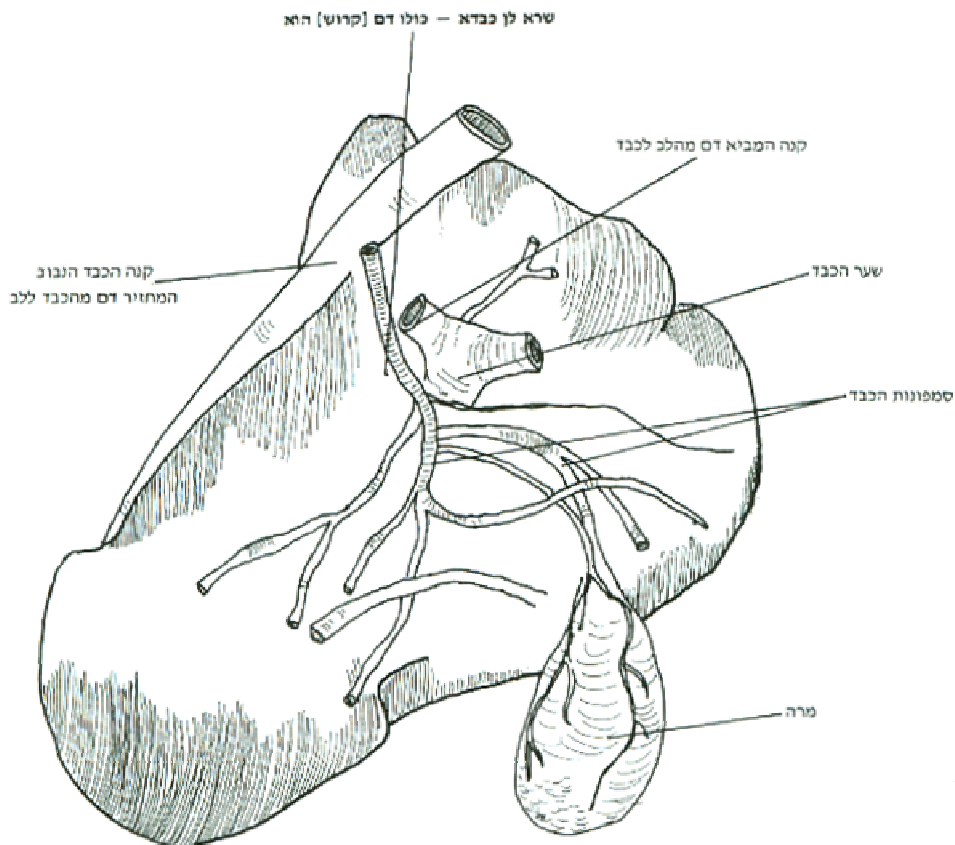

מיקום המוח וקרומיו

סימן עג: דין צליית הכבד

ובו סעיפים
 (חולין: קט-קיא)

הכבד בבהמה

הנושאים בסימן זה: ◀

- 131 סעיף א: בישול כבד אחר מליחה
- 134 סעיף א: בישול הכבד לבדו
- 136 סעיף ב: לבשל אחר חליטה
- 137 סעיף ג: חיתוך הכבד לפני צלייה

- 138 סעיף ד: צליית כבד עם בשר.....
- 142 סעיף ה: מליחת כבד על בשר, מנהג מליחת כבד, הדחת כבד אחר צלייה.....
- 144 סעיף ו: נמצא כבד בעוף צלוי או מבושל, איסור דבוק, מוליית"א.....
- 146 * סיכום סימן ע"ג לפי סעיפי השו"ע.....

סעיף א: בישול כבד אחר מליחה

סעיף א חלק 1: **הכבד, יש בו ריבוי דם. לפיכך לכתחילה אין לו תקנה לבשלו ע"י מליחה, אלא קורעו שתי וערב ומניח חיתוכו למטה, וצולו (שה"ח ראו ללכילה) (או"ה נתיב ט"ו), ואחר כך יכול לבשלו.**

הגה: ואם מנקבה הרבה פעמים בסכין הוא כקריעת שתי וערב (או"ה). וכן אם נטל משם המרה וחתיכת בשר מן הכבד, דאפשר לדם לזוב משם (הגהת ש"ד). ומ"מ אם לא עשה כן נטל הסמפונות לאחר צלייה, ומבשלה (או"ה). וכל זה בכבד שלימה, אבל כשהיא חתוכה אין לריך כלום (ר' ירוחם בתא"ח).

וכשצא לבשלה אחר הצלייה, ידיחנה תחילה אחר הצלייה, קודם הבישול (דקדוק ב"י ממרדכי פכ"ה ובאו"ה). מיהו אם לא הדיחה ובשלה כך, מותר (ראב"ה ואו"ה שם)...

הנושאים שבסעיף זה:

- סעיף א1:** [א]. מתי מותר לבשול הכבד.
 [ב]. האם צריך לקרוע כבד לפני צלייה.
 [ג]. הדחת הצלי לפני בישולו.
סעיף א2: [ד]. בישול הכבד לבדו.

כדלקמן:

לן אשת איש - שרא לן גרושה ואף על פי שבעלה חי. **בעינא למיכל בשרא בחלבא** - ומה אמצא היתר דוגמתו. **זויקו** - שפודו תנו לה כחל בשפוד.
הכבד - כולו דם הוא קרוש טעם דם לו.

דם הכבד אסור מהתורה או

מדרבנן?

- **תוס'** (חולין קי): **בשם ר"ת** - דם הכבד מותר מהתורה, לפי ש -
- א. הכבד כולו דם והתורה התירה הכבד, שרק דם הנשפך אסור (דכתיב על הארץ תשפכנו).
- ב. כריתות (כא): לא מנו דם הכבד עם הדמים האסורים.

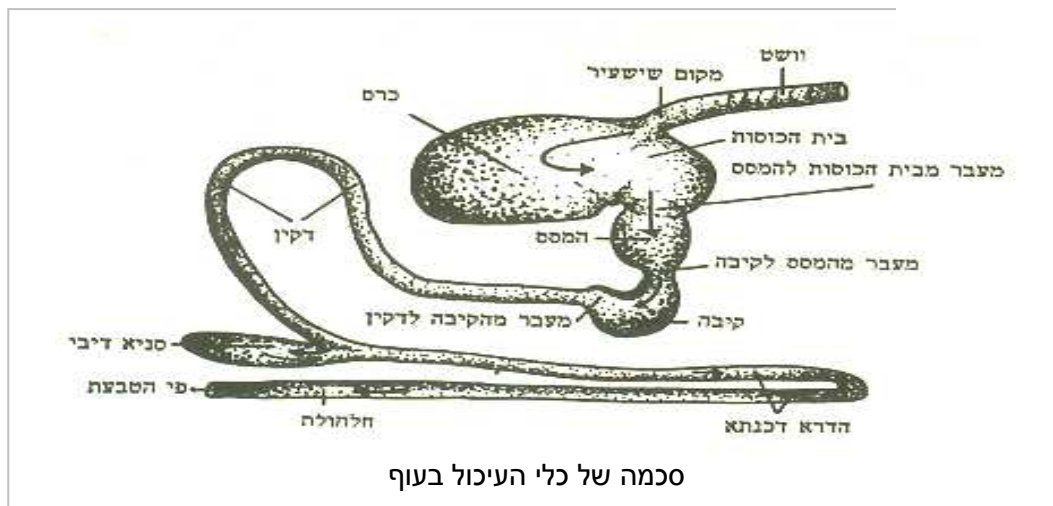
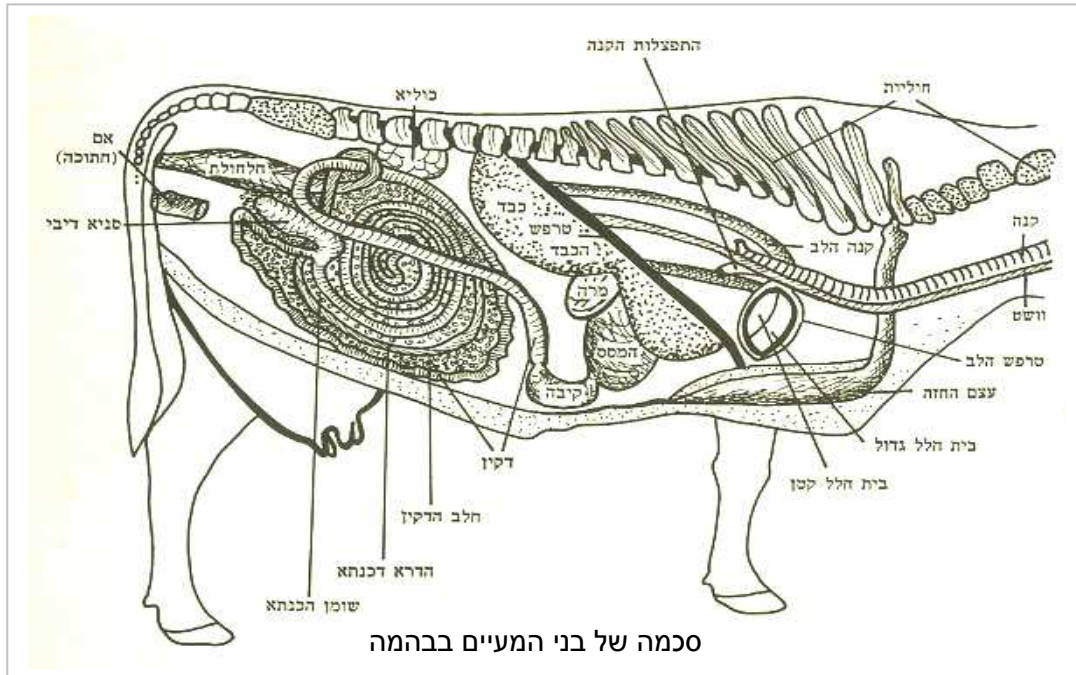
הקדמה

חולין (קט): אמרה ליה יאלתא לרב נחמן: מכדי, כל דאסור לן רחמנא שרא לן כוותיה, אסור לן דמא - שרא לן כבדא, נדה - דם טוהר, חלב בהמה - חלב חיה, חזיר - מוחא דשיבוטא, גירותא - לישנא דכוורא, אשת איש - גרושה בחיי בעלה, אשת אח - יבמה, כותית - יפת תאר, **בעינן למיכל בשרא בחלבא!** אמר להו רב נחמן לטבחי: זויקו לה כחלי.

פרש"י: ילתא - אשתו. **דם טוהר** - של בתולין ושל ימי טוהר של יולדת. **מוח** - של דג ששמו שיבוטא טעמו כטעם חזיר. **גירותא** - עוף טמא הוא. **לישנא דכוורא** - יש לו טעם גירותא. **אסור**

סימן עה: דין מליחות המעיים

ובו ג סעיפים
(חולין: קיג. ביצה: ז)

הנושאים בסימן זה:

153	סעיף א: מליחת בני המעיים.....
155	סעיף א:2 מליחת הכרס.....
156	סעיף א:3 מליחת השומן והחלחולת.....
157	סעיף א:4 מליחת ביצים שנמצאו לאחר שחיטה.....
160	סעיף ב: למלוח בני מעיים עם שאר בשר.....
160	סעיף ג: מליחת שומן הכנתא.....
161	* סיכום סימן ע"ה לפי סעיפי השו"ע.....

ביאור מושגים

- **כרכשתא** – היא החלחולת, והוא המעי האחרון שממנו יוצא הרעי דרך פי הטבעת. והוא גם נקרא טבחיא.
- **מעיא** – פרש"י קיבה וכרס ושאר הדקים.
- **כרס** – מדור ראשון שבו שורה המזון מיד בהיכנסו לבטן.
- **בית הכוסות** – מדור השני שבו עובר המזון, ותפקידו להעלות גרה ע"י התכווצויותיו ויצירת גושי מזון המועלים מהקיבה ללעיסה נוספת.
- **המסס** – מדור שלישי שבו עובר המזון.
- **קיבה** – מדור רביעי שבו עובר המזון, תפקידו לטחון המזון אחר שרייתו בכרס המסס ובית הכוסות.
- **כנתא** – שומן המעי.
- **הדרא דכנתא** – המעי עצמו שסובב לשומן.

סעיף א:1 מליחת בני המעיים

סעיף א חלק 1: **אין מחזיקין דם בבני מעיים, כגון: בכרס ובקיבה ובדקין. ובחלחולת** (פירוש הכרכשא, והוא המעי הדבוק בפי הטבעת) **בלא שומן שעליהם. לפיכך אם בשלם בקדרה בלא מליחה - מותר, אלא אם כן אסמיק.**

הגה: וכ"פ אס נמלחו בכלי שאינו מנוקב – למותרים (והיינו דלא אסמיק – ש"ך) (מרדכי פכ"ה).
ה מיהו לכתחילה לריכים מליחה בכלי מנוקב, והדחה תחילה, כשאר בשר (מרדכי ואו"ה)...

הנושאים שבסעיף זה:

סעיף א:1	[א]. מליחת בני המעיים.
סעיף א:2	[ב]. מליחת הכרס.
סעיף א:3	[ג]. דין השומן והחלחולת.
סעיף א:4	[ד]. מליחת ביצים שנמצאו בעוף אחר שחיטה.

כדלקמן:

הלכות בשר בחלב

הקדמה

בן יומו:
 ט"ז (צד, יד) – אסור מהתורה כשאינן שישים.
 מנחת יעקב (סא, מה) – אסור מדרבנן, לפי שאינו דרך בישול. כ"כ חוות דעת, יד יהודה.
 ו. **צליית בשר בחלב** (כגון שהטביל בשר בחלב וצלאו):
 פר"ח (פז, ב) – אסור מהתורה, דצלי בכלל בישול.
 ודעת המאירי (חולין קט:): – אסור מדרבנן.
 ז. **טיגון בשר בחמאה**:
 פר"ח – אסור מהתורה.
 והמאירי (חולין קח:): – אסור מדרבנן.
 ח. **המעושן או מבושל בחמי טבריה**:
 לדעת הב"י (פז, ו) – ספק דאורייתא.
 הגר"א – מעושן מהתורה.
 פר"ח – מעושן מהתורה, חמי טבריה מדרבנן.
 לבוש – שניהם מדרבנן.
 ט. **הרמ"א** (א): בשר בחלב האסור מהתורה, אסור אף בהנאה, אבל האסור רק מדרבנן מותר בהנאה.
 י. **טעם שאסרה התורה בישול בשר בחלב**
 (ב' טעמים בכסף משנה טומאת המת א, ב)
 א. עצם הבישול הוא תועבה אף שאין אוכלו.
 ב. סייג שלא יבוא לאוכלו.
 נפק"מ בין הטעמים:
 • לבדוק בשר בחלב במעבדה ע"י בישול:
 לפי א) – בכל גוונא אסור, שהרי הבישול

יודעה הקושיה איך אברהם האכיל את המלאכים בשר בחלב, כדכתיב: "וַיִּקַּח חֶמְאָה וְחֵלֶב וּבֶן הַבָּקָר אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּתֵּן לַפְּנִיָּהֶם וְהוּא עֹמֵד עֲלֵיהֶם תַּחַת הָעֵץ וַיֹּאכְלוּ" (בראשית יח).
 מתרץ המלבי"ם (התורה והמצווה, בראשית יח, ז):
 עגל הנוצר ע"י ספר היצירה אין לו דין בשר, ומותר לכתחילה לאוכלו עם חלב. אצל אברהם כתוב "וַיִּמְהַר לַעֲשׂוֹת אוֹתוֹ", שברא את העגל ע"י ספר היצירה, ולכן היה מותר עם חלב.

סוגי בישול האסורים בבשר

וחלב

א. **בישול בשר בחלב בכלי ראשון** אף שאינו על האש - אסור מהתורה, אף בשר צונן שנפל לחלב רותח נאסר מהתורה דתתאה גבר.
 ב. **עירוי מכלי ראשון** שלא נפסק הקילוח (והיד סולדת בו).
 • **פרישה** (סח, ח) בדעת ר"ת – אסור מהתורה. כ"כ אגלי טל בדעת התוס' ורעק"א.
 • **פרי תואר** (פז, א) – אסור מדרבנן.
 • **פר"ח** (סח, יח) – ספק דאורייתא ואולי מבשל כדי קליפה (פירוש וכדי קליפה אסור מהתורה ולכן אסור בהנאה).
 ג. **עירוי מכלי ראשון** שפסק הקילוח (והיד סולדת בו) – הוי דרבנן.
 ד. **בישל תבשיל בכלי בן יומו** שבושל בו בשר בחלב:
 משבצות זהב (פז, יח) – אסור מדרבנן ומותר בהנאה (ולכן מותר לבשל לגוי).
 חזון איש (ז, ג) – אסור מהתורה.
 ה. **בשר חם שהיד סולדת בו** שחתך בסכין חלבי

יורה דעה - סימן פז - הקדמה

(ל, ד) שחתיכה של בשר שנכבשה בחלב ונאסרה מדרבנו, אסור לחזור לבשלה, שעד כאן הוי רק איסור דרבנו, ובבישול יעבור על איסור דאורייתא.

בישול בשר בחלב ע"י חשמל

רוב הפוסקים – אסור מהתורה, שדרך בישול הוא. **כ"כ** חזון איש (א"ח ג, ט), שו"ת אחיעזר ובית יצחק.

אבל שו"ת מהרש"ם (ב, רמז) – אסור רק מדרבנו. **כ"כ** פרי השדה, פני מבין (נו) – דילמא חשמל דינו כחמה.

בישול בשר בחלב בחמה – עיין לקמן סעיף וו.

הבדלים בין בשר בחלב לשאר

איסורים

א. בשר בחלב אסור בהנאה, מה שאין כן בשאר איסורים, חוץ מערלה, כלאי הכרם ושור הנסקל.

ב. בשר בחלב אסור אף בבישול מה שאין כן שאר איסורים.

ג. בשר בחלב אמרינן חתיכה נעשית נבלה, בשאר איסורים יש מחלוקת אם אמרינן.

ד. טעם כעיקר דאורייתא בבשר וחלב, בשאר איסורים מחלוקת.

ה. פמ"ג: בשר בחלב לוקה אף שאכלם שלא כדרך אכילתם (כגון שעירב בהם דבר מר), מה שאין כן בשאר איסורים שאם הסריחו אינו לוקה.

ו. ש"ך (צב, ט): שאר איסורים אם בלעה חתיכה הראויה להתכבד מהאיסור לא אמרינן שאינה בטלה (מדין חתיכה הראויה להתכבד, כיון שאין איסורה מחמת עצמה), מה שאין כן בשר בחלב שאם חתיכת בשר הראויה להתכבד בלעה חלב שאינה בטלה (שנקרא איסור מחמת עצמו).

ז. בשר בחלב שנים שאוכלים על שלחן אחד זה בשר וזה חלב אסור, מה שאין כן בשאר איסורים.

תועבה. **כ"פ** הר צבי (י"ד עט).

לפי ב – מותר שאין חשש שיאכל. **כ"פ** שו"ת דובב משרים (ל).

בישול בשר בחלב שנפגמו מאכילת אדם:

לפי א – אסור, אף שאינו ראוי לאכילה.

לפי ב – מותר כיון שאינו ראוי לאכילה. **כ"כ** הר צבי (שם).

כמות האסורה בבישול (חתם סופר חולין קח):

לפי א – אסור בכל שהו.

לפי ב – כזית שהוא שיעור אכילה.

ליהנות מבשר וחלב שבישל הגוי (דרכי תשובה פז, יא):

לפי א – אסור כיון שהוא מעשה תועבה.

לפי ב – מותר שאין חשש שיאכל מאכל גוי.

להדליק נרות חנוכה בשמן שיש בו בשר בחלב:

לפי א – אסור, תועבה.

לפי ב – מותר, כיון שמה שמתבשל נשרף מיד (שערי תשובה א"ח תרעג, א).

מכל מקום יש האוסרים בכל גוונא, ראה בגוף הסימן.

בישול אחר בבישול וחלב

שפתי דעת (פז, ב) – אף בבישול אחר בישול יש איסור תורה. **כ"כ** א"ר, יד אפרים.

עוך השלחן (פז, יג) – אין בישול אחר בישול בבשר בחלב, שהרי דרך בישול אסרה התורה, ולא דבר שכבר מבושל. **כ"פ** החתם סופר (י"ד פב), רעק"א. **כ"פ** ילקוט יוסף (פט, יט).

ורעק"א (א) – למד מהגהות שערי דורא שאם בישל בשר בחלב שמותר לחזור לבשלם שאין בישול אחר בישול, אבל אם בישל הבשר והחלב לבדם, אם יבשלם עכשיו יחד יש איסור בישול בשר בחלב. וכן הוא במשבצות זהב (קה, ב), חתם סופר (פב), **מכל מקום הכרתי** (יג) הסתפק בדבר.

ובסימן פ"ז (סק"א) – דקדק מהגהות שערי דורא

סימן פז: דין באיזה בשר נוהג דין בשר בחלב, והיאך נקרא בישול

ובו יא סעיפים

(חולין: קג, קט, קיג-קטז. ביצה: ז)

הנושאים בסימן זה: <

187	סעיף א: איסור בישול אכילה והנאה בבשר בחלב
189	סעיף ב: לאו דווקא גדי, ולא דווקא חלב אם
190	סעיף ג: באיזה בשר נוהג איסור בשר בחלב, דגים בחלב
192	סעיף ד: חלב שקדים עם בשר
193	סעיף ד: לבשל בחלב אישה וחלב טמאה
195	סעיף ה: ביצים וחלב
197	סעיף ו: מעושן, חמי טבריה, מי חלב, חלב מתה, חלב זכר ודם בחלב
200	סעיף ז: חומרות הרמ"א
202	סעיף ז: שליל, שליה, עור, גידים, עצמות ועיקרי הקרניים והטלפיים
203	סעיף ח: נסיובי דחלבא
203	סעיף ט: חלב שנמצא בקיבה
204	סעיף י: קיבה שנמלחה עם חלבה, או ששהתה יום שלם
208	סעיף יא: מעמיד בעור הקיבה, זה וזה גורם
210	* סיכום סימן פ"ז לפי סעיפי השו"ע

סעיף א: איסור בישול אכילה והנאה בבשר בחלב

סעיף א: ^א כתוב בתורה: "לא תבשל גדי בחלב אמו" ג' פעמים: אחד – איסור בישול, ואחד - לאיסור אכילה, ואחד - לאיסור הנאה. ^ב והוציא אכילה בלשון בישול, לומר שאינו אסור מן התורה אלא דרך בישול, אבל מדרבנן אסור בכל ענין. ^ג (כל בשר בחלב שאינו אסור מן התורה, מותר בהנאה). (טור וא"ה כלל ל').

איסור בשר בחלב

❖ שורשי הלכה

א. חולין (קטו:): דבי רבי ישמעאל תנא: "לא תבשל גדי בחלב אמו" ג' פעמים, אחד - לאיסור אכילה, ואחד - לאיסור הנאה, ואחד - לאיסור בשול.

ב. רשב"א (בתורת הבית, הקצר ב"ג ש"ד פד:): והוציא איסור אכילה בלשון בישול לומר שאינו אסור מן התורה אלא דרך בישול אבל מדרבנן אסור בכל עניין. כ"כ הטור.

כ"פ שו"ע: **א. כתוב בתורה: "לא תבשל גדי בחלב אמו" ג' פעמים: אחד - איסור בישול, ואחד - לאיסור אכילה, ואחד - לאיסור הנאה.** **ב. והוציא אכילה בלשון בישול, לומר שאינו אסור מן התורה אלא דרך בישול, אבל מדרבנן אסור בכל עניין.**

והרמ"א הביא דברי אר"ה (כלל ל): **ג. (כל צפר בחלב שאינו חסור מן התורה, מותר בהנאה).**

❖ ענפי הלכה

א. "לא תבשל"

רמב"ם (מאכלות אסורות יד, י): כל האוכלין האסורין אינו חייב עליהם עד שיאכל אותן דרך הנאה, חוץ מבשר בחלב וכלאי הכרם, לפי שלא נאמר בהן אכילה אלא הוציא איסור אכילתן בלשון אחרת בלשון בישול ובלשון הקדש לאסור אותן ואפילו שלא כדרך הנאה (כגון שעירב בהם דברים מרים).

"לאיסור הנאה"

הרמב"ם (מאכלות אסורות ט, א): בשר בחלב אסור אף בהנאה וקוברים אותו ואפרו אסור כאפר כל הנקברים.

זבחי צדק (א) – ולפ"ז אם צלה בשר באפר של בשר בחלב אסור.

תורת השאת (ה, ג) – ולכן אסור לתת בשר בחלב לגוי ואף לא לכלב דעלמא שאינו נהנה. כ"כ כנסת הגדולה, שלחן גבוה ועוד פוסקים.

פמ"ג (בפתיחה): בשר בחלב חתיכה נעשית נבלה

כ"ע, לכן אם נפל בשר בחלב לתבשיל ירקות צריך שישים כנגד הבשר בחלב, ואם ספק אם יש שישים ספק לחומרא.

בשר בחלב שנאסר בהנאה ונתערב בתבשיל ירקות ואין שישים, מותר למכור לגוי חוץ מדמי בשר בחלב שבו. כ"כ או"ה.

ב. **"אינו אסור אלא דרך בישול"**

ש"ך (א): אבל ע"י כבוש ומליחה אינו דרך בישול (ואסור רק מדרבנן).

👉 **בכמה זמן בישול נאסר בשר בחלב?**

פמ"ג (בפתיחה) – כל שנפל לכלי ראשון אפילו הסיר מיד נאסר באכילה והנאה. כ"כ זבחי צדק.

ופר"ח (ג) – כל שלא נתבשל מאכל בן דרוסאי אסור רק מדרבנן (כמ"ש הרשב"א) ולכן מותר בהנאה, כדאיתא (חולין קח:): איזה בישול כל שאחרים אוכלים אותו. כ"פ הרב יעקב יוסף זצ"ל.

👉 **הרתיחו מים בקדרה חלבית ונפל****שם בשר, והוציאו מיד**

■ **שו"ת רב פעלים** (יו"ד א, טו) – אף בספק אם הקדרה בת יומא הבשר אסור באכילה. מכל מקום בהנאה מותר כיון שהוציאוה מיד (ע"פ פר"ח הנ"ל), כיון שיש ס"ס: שמא הקדרה אינה בת יומא, ושמא – קי"ל כפר"ח (כדלעיל).

■ **וילקוט יוסף** (פז, מג) – אף קדרה שודאי היא בת יומא יש להתיר בהנאה, מס"ס: **שמא** - איסור בשר בחלב רק כששניהם בעין, אבל מטעם שבלוע לא נאסר בהנאה (כן דעת ת' מאהבה, הרה"ג צבי הירש ושער אפרים). **ושמא** - הלכה כפר"ח שאם הוציאו מיד לא נאסר בהנאה. ולכן יש להתיר בהנאה אף בקדרה בת יומא.

👉 **נותן טעם לפגם בבשר וחלב**

נתן לתוך בשר בחלב דבר שפגמו, האם אסור רק מדרבנן כמו בשאר איסורים?

רמב"ם: עירב דבר מר בקדרת בשר בחלב ואכלו חייב (שאסור מהתורה, ראה בהקדמה).

טעמו – בשאר איסורים כתוב לשון 'אכילה', דבר פגום שוב אינו ראוי לאכילה ואינו אסור מהתורה. **מה**

וירקות חשוב בישול בפני עצמו. כ"כ כנסת הגדולה, פר"ח ועוד פוסקים.

"בשלו עם בשר... בשישים"

ש"ך (ד): משערים שישים כנגד כל הכחל, לפי שלא יודעים כמה חלב יצא מהכחל. כ"פ פר"ח, פרי תואר ועוד פוסקים.

מנחת יעקב (כלל ל): הכחל אסור – מכל מקום מותר בהנאה כמו בכל בשר בחלב דרבנן. כ"כ שפתי דעת, זבחי צדק.

הרב יעקב יוסף זצ"ל – וכן מותר להוסיף עליו לבטלו, כיון שאסור רק מדרבנן.

"וכחל מן המניין"

טור בשם הרשב"א: דווקא כשהכחל התבשל עם בשר אחר, אבל התבשל ביורה של חלב צריך שישים והכחל לא מצטרף לשישים (אף שיש בו חלב), כיון שהחלב שבו לא יוצא שיצטרף. כ"כ ב"י בשם הר"ן, ב"ח, פר"ח, בית לחם יהודה ועוד פוסקים.

סיכום השיטות בצליית ובישול הכחל

הדין לכתחילה ובדיעבד	צלי / בישול	הפוסק
מחלוקת בדעת רש"י: רוב הפוסקים – קריעה שתי וערב. סמ"ג – קריעה שתי או ערב, רשב"א – שתי וערב וטיחה בכותל, הר"ן – קריעה רצת. בדיעבד: מותר אף בלא קריעה כלל.	צלי	רש"י
קריעה שתי וערב ערב וטיחה בכותל. בדיעבד: אם לא קרע אסור, אלא אם כן יש שישים והכחל מצטרף לשישים, אבל הכחל עצמו אסור.	בישול לבד	
מחלוקת בדעת רש"י: תוס' – קריעה שתי וערב ערב וטיחה בכותל. סה"ת – אסור לעולם עם בשר אחר. בדיעבד: אסור אלא אם כן יש שישים והכחל מצטרף לשישים, אבל הכחל עצמו אסור.	בישול עם בשר	
מחלוקת בדעת ר"ת: סמ"ק – קריעה שתי או ערב. תוס' – קריעה קצת. סה"ת – מותר ללא קריעה כלל. בדיעבד: מותר ללא קריעה כלל.	צלי או בישול לבדו	ר"ת
צריך קריעה שתי וערב וטיחה בכותל. בדיעבד: אם קרע קצת מותר. לא קרע כלל אסור אלא אם כן יש שישים והכחל מצטרף לשישים, אבל הכחל עצמו אסור.	בישול עם בשר אחר	
צריך קריעה ומירוק, ולר"ף – אין צריך כלום (רשב"א). בדיעבד: מותר אף ללא קריעה כלל.	צלי	✓רמב"ם
צריך קריעה שתי וערב ערב וטיחה בכותל. בדיעבד: מותר אף בלא קריעה כלל.	בישול לבדו	
צריך קריעה שתי וערב ערב וטיחה בכותל. בדיעבד: שלא קרע כלל, או קרע קצת אסור אלא אם כן יש שישים, והכחל מצטרף לשישים, אבל הכחל עצמו אסור.	בישול עם בשר אחר	

הסבר הגמרות לפי השיטות (דרישה)

גמרות / השיטות	רש"י	ר"ת	ר"ף ורמב"ם
א. משנה – הכחל קורעו ומוציא חלב, לא קרעו אינו עובר עליו.	מיירי לצלי קורעו שתי וערב	מיירי בבישול עם בשר קריעה שתי וערב ערב וטיחה בכותל	מיירי בבישול עם או בלי בשר קריעה שתי וערב ערב וטיחה בכותל
ב. מחלוקת בדעת רב: אינו עובר ומותר, אינו עובר ואסור.	מיירי לצלי שתי וערב וטחו בכותל בדיעבד שלא קרע ל"ק – מותר, ל"ב – אסור.	מיירי בבישול עם בשר בדיעבד: קרעו קצת מותר, לא קרעו כלל אסור	מיירי בבישול עם או בלי בשר בדיעבד שלא קרעו: עם בשר – אסור, בלא בשר – מותר
ג. כיצד קורעו: אמר רב יהודה – קרעו שתי וערב וטחו בכותל.	מיירי בבישול קורעו שתי וערב וטחו בכותל	מיירי בבישול עם בשר קריעה שתי וערב ערב וטיחה בכותל	מיירי בבישול עם או בלי בשר קריעה שתי וערב ערב וטיחה בכותל
ד. א"ל ר' אלעזר לשמעה: קרע ואנא איכול... קמ"ל דלא בעינן קריעת שתי וערב וטחו בכותל.	מיירי לצלי קורעו שתי וערב ודיו	מיירי בבישול בלא בשר מספיק קריעה קצת	מיירי בצליה ר"ף – אין צריך קריעה כלל. רמב"ם – קריעה כל שהוא למרק החלב
ה. א"ל רב נחמן: זויקו לילתא כחלי. והא אנן תנן קורעו, ההוא לקדרה.	מיירי לצלי אין צריך קריעה כלל. ואין הלכה כרב נחמן.	מיירי בבישול בלא בשר מספיק קריעה קצת	מיירי בצליה ר"ף – אין צריך קריעה כלל. רמב"ם – קריעה כל שהוא למרק חלב.

סעיף א 3: חנ"ן בבשר וחלב דרבנן, איך משערים בשישים

סעיף א חלק 3: ^א בין כך ובין כך, אם נפל לקדירה אחרת, אוסר אותה, ומשערין בו בס' כבראשונה. שהכחל עצמו שנתבשל נעשה כחתיכה האסורה. ^ה ואין משערין בו אלא כמות שהוא בעת שנתבשל, לא כמות שהיה בשעה שנפל. ^י הגה: ויש אומרים דאם נפל תחילה לקדירה שאין בה ס', ונאסר הכחל, אם נפלה אחר כך לקדירה אחרת, אין הכחל מלכרך לס' (טור בשם הרשב"א וד"ע לר"ן דלא כב"י לר"ן), וכן עיקר.

גיד מן המניין, כחל בשישים - וכחל מן המניין, ביצה בשישים - ואין ביצה מן המניין. אמר רבי יצחק בריה דרב משרשיא: וכחל עצמו - אסור, ואי נפל לקדרה אחרת - אסור.

פרש"י: וכחל עצמו אסור - שהרי הבשר

[ד]. האם הכחל נאסר בחנ"ן אף

שהוא אסור מדרבנן?

❖ **שורשי הלכה**

חולין (צ:): אמר רב נחמן: גיד בשישים - ואין

הלכות תולעים

סימן פד: דין שרצים הנמצאים במים, בפירות, בקמח ובגבינה

ובו י"ז סעיפים
(חולין: נח, יו, סז. מכות: יג)

הנושאים בסימן זה: <

- 447 סעיף א: תולעים ממים שאינם נובעים. תולעת שפירשה ממקום רבייתה.
- 449 סעיף ב: תולעים שבחריצין ונעיצים
- 450 סעיף ג: המסנן מים מהתולעים
- 452 סעיף ד: פרי שהתליע בתלוש, תולעת שפירשה
- 455 סעיף ה: תולעים שבקמח ומלח
- 457 סעיף ו: התליע במחובר, תולעי פטריות, נקודה שחורה בפרי
- 459 סעיף ז: ספק התליע במחובר או בתלוש
- 460 סעיף ח: בדיקת פירות המתולעים
- 462 סעיף ט: בישל בלא בדיקה, נמצאו ג' תולעים בתבשיל
- 465 סעיף י: תולעים שנמצאו בירקות מבושלים
- 466 סעיף יא: נאמנות אישה שנמצאו אחר בדיקתה תולעים
- 467 סעיף יב: נמלים שנפלו לדבש ושהו שם י"ב חודש
- 467 סעיף יג: אופן סינון נמלים שנפלו לדבש
- 468 סעיף יד: לטחון חיטים מתולעים
- 469 סעיף טו: עוף הגדל באילן ותלוי בו בחרטומו
- 469 סעיף טז: תולעים שבבהמה ודגים
- 471 סעיף טז: תולעים בבהמה ודגים אחר מיתה, תולעים שבגבינה
- 473 סעיף יז: דין שרץ שרוף
- 474 * סיכום סימן פ"ד לפי סעיפי השו"ע

הקדמה

מכות (יג): מתני'. ואלו הן הלוקין... והאוכל שקצים ורמשים.

איסור אכילת תולעים

נמלה - בלע נמלה חיה הואיל ובריה שלימה היא אכילתה בכל שהוא ולוקה חמש: שני לאוין הכתובין בשרץ סתם כמו שפירשתי, ושלושה לאוין הכתובין בשרץ הארץ בתורת כהנים. **צרעה לוקה שש** - חמש משום שרץ הארץ ואחד משום שרץ העוף, דכתיב במשנה תורה (יד) "וכל שרץ העוף טמא הוא לכם לא יאכלו",

הגר"ע יוסף זצ"ל: רמז לדבר מהפסוק (שמות כ, ד): לא תעשה לך פסל וכל תמונה אשר בשמים ממעל ואשר בארץ מתחת ואשר במים מתחת לארץ.

בשמים ממעל – שרף העוף הוא למעלה מכולם לוקה שש. בארץ מתחת – שרץ הארץ פחות לוקה רק חמש. במים מתחת לארץ – שרץ המים עוד פחות שלוקה רק ארבע.

שם (ט"ז): **אמר אביי**: אכל פוטיא לוקה ארבעה, נמלה - לוקה חמש, משום שרץ השורץ על הארץ, צרעה - לוקה שש, משום "שרץ העוף" (דברים י"ד).

פרש"י: **לוקה ארבעה** - שני לאוין כתובין בשרץ המים. **אחד** בתורת כהנים ואחד במשנה תורה [פרק יא]: (י) וכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת במים ובנחלים מכל שרץ המים ומכל נפש החיה אשר במים שקץ הם לכם: (יא) ושקץ יהיו לכם מבשרם לא תאכלו ואת נבלתם תשקצו]. ושני בדברים [פרק יד: (ט) וכל שרץ העוף טמא הוא לכם לא יאכלו]. **והשני** לאוין נוספים כתובין בשרץ סתם. "אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ", "ולא תטמאו בהם" ומשמע בין שרץ המים בין שרץ הארץ הרי ד'.

סעיף א: תולעים ממים שאינם נובעים. תולעת שפירשה

ממקום רבייתה

סעיף א: **שרצים הגדלים במים שבכלים ושבבורות, שיחין ומערות שאינם נובעים - מותרים אעפ"י שאין להם סנפיר וקשקשת.** ^ב לפיכך שוחה ושוחה מהם, ואינו חושש לשרצים שבהם אם יזדמנו לתוך פיו. ^א (אכל אסור לשאוב בכלי ולשתות מהם) (אשירי פא"ט ואו"ה כלל מ"א וכלבו).
ו **ואם פירשו ממקום רבייתן, כגון לאחורי הבור או על שפת הכלי מבחוץ, אף על פי שחזרו - אסורים.** ומסתמא אין לחוש שמא פירשו. אבל אם לא פירשו אלא על דופן הכלי מבפנים - מותרים.

הנושאים שבסעיף זה:

[א]. תולעים ממקומות שלא נובעים.

[ב]. אם פירשו ממקום רבייתן.

כדלקמן:

[א]. תולעים ממקומות שלא

נובעים

(ט) את זה תאכלו מכל אשר במים כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים ובנחלים אתם תאכלו: (י) וכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת במים ובנחלים מכל שרץ המים ומכל נפש

החיה אשר במים שקץ הם לכם: (יא) ושקץ יהיו לכם מבשרם לא תאכלו ואת נבלתם תשקצו: (יב) כל אשר אין לו סנפיר וקשקשת במים שקץ הוא לכם (ויקרא פרק יא):

❖ שורשי הלכה

^א חולין (סו:): היכן התיר בכלים? דכתיב 'את

עיונים מליחה ובשר בחלב

1. דין איסור דבוק והקשר להנ"ן.

מהו איסור דבוק: איסור המונח על ההיתר ונתבשלו יחד, ויש בכל הקדרה לבטל האיסור, אלא שאין בחתיכה כדי לבטל האיסור הדבוק בה.

כמה צריך לבטל איסור דבוק:

המחלוקת היא בין לעניין החתיכה עצמה שהאיסור דבוק בה, והן לעניין כל הקדרה.

דעת הרשב"א – אם יש בקדרה שישים נגד האיסור הכל מותר (בין הקדרה ובין החתיכה). כ"פ שו"ע (י"ד עב, ג).

רשב"א בשם רש"י – כשאין שישים בחתיכה נגד האיסור הדבוק צריך שישים בקדרה נגד החתיכה שהאיסור דבוק בה. שאם לא כן הכל אסור, כיון שפוסקים חתיכה נעשית נבלה צריך שישים כנגד כל החתיכה, ואף כשיש שישים, החתיכה עצמה אסורה (שלא חוזרת להיתר מאחר שנעשתה נבלה, דאפשר לסוחטו אסור). אלא אם כן היתה בחתיכה שישים כנגד האיסור הדבוק בה. כ"פ מרדכי, שערי דורא ועוד פוסקים.

לפי שיטה זו: אם בישל עוף עם הלב בלא קריעה, כיון שהלב דבוק בעוף צריך שישים בעוף כנגד הלב, שאם לא כן כל העוף נעשה נבלה (מדין איסור דבוק) וצריך בקדרה שישים נגד העוף.

הטעמים לאיסור דבוק

(א). פרישה והש"ך – ההיתר הדבוק לאיסור ממנהר לבלוע (כיון שהוא דבוק לאיסור) קודם שנפלט לשאר הקדרה, ונאסר מיד (ואז החתיכה הופכת לנבלה מצד עצמה), וצריך שישים כנגדה.

(ב). תורת חטאת – יש לחוש שחתיכת ההיתר עם איסור הדבוק בה יצאה פעם אחת חוץ לרוטב ונאסרה (כיון שלא היה שישים בחתיכה נגד איסור הדבוק).

נפק"מ בין הטעמים

(א). באיסור דרבנן הדבוק (פמ"ג):

לפי טעם (א). – אף בדרבנן נעשית נבלה.

לפי טעם (ב). – באיסור דרבנן הוי ספק דרבנן ולקולא.

אבל הרמ"א: אף דס"ל עיקר טעם שני, עם כל זאת אסר בלב הדבוק לעוף, אף שדם שבישלו דרבנן.

(ב). פמ"ג: כשאין האיסור דבוק אלא מונח עליו.

לפי טעם (א). – לא שייך שממהר לבלוע כיון שהרוטב מקיף האיסור מכל צד.

לפי טעם (ב). – עדיין יש חשש שפעם אחת יצאה החתיכה חוץ לרוטב ונאסרה.

(ג). דרכי תשובה (קה, סק"ז): איסור דבוק בכבישה.

לפי טעם (א) – יש איסור דבוק, כיון שעדיין ממנהר לבלוע. כ"פ מנחת יעקב ופמ"ג.

לפי טעם (ב) – מותר שלא שייך שיצא חוץ לרוטב. כ"פ יד יהודה ושו"ת טור האבן.

מתי נקרא דבוק

ש"ך (עב, סק"ז) – אין אומרים איסור דבוק רק כשדבוק בתולדה, כמו לב וכבד הדבוקים בעוף. אבל אם נדבק האיסור ע"י בישול לא מקרי דבוק. כ"כ דרכי תשובה.

אבל ים של שלמה (חולין פ"ח סימן מט) – אף בכהאי גוונא מקרי דבוק.

איסור הנמצא בתוך היתר

א"ה (לו, יב): דג טמא הנמצא בתוך דג טהור (אחר בישול), ואין שישים בטהור נגד הטמא, או תולעת (כשאינו נותן

שאלות ממבוזני הרבנות מליזזה ובשר וזלז

ניסן תשס"ה

1. הכשרת בשר בעת הדחק:

- א. אדם שאזל לו המלח ומעניין להכשיר בשר לאכילה. האם יוכל להשתמש במלח שכבר הכשירו בו בשר בעבר (סט-20, הרמ"א¹, עמוד - 45). הצע דרך נוספת כדי להכשיר בשר זה לאכילה (סט-כא עמוד - 79). פרט כל השיטות (פירוט השיטות, כמה צריך לצלות, שם).
- ב. אדם המצוי במקום בו אין מים, וכתחליף למים מעוניין להשתמש במיץ תפוזים המצוי ברשותו כדי להדיח הבשר בהדחה ראשונה ואחרונה. האם ניתן הדבר (סט-2 הרמ"א², עמוד - 39).
- ג. אדם שאין לו כלי למלוח בו את הבשר מעוניין להשתמש לשם כך בכלי שכבר מלחו בו בעבר כשהיה לא מנוקב. האם ניתן הדבר (סט-30, הרמ"א³, עמוד - 45), האם ניתן להשתמש בכלי זה גם לשאר מאכלים צוננים (שם ט"ז, עמוד - 65).

2. דם שפירש ממקום למקום:

- א. מהו המקור בגמרא לדין זה? (סז-א, עמוד - 422). ציין את מחלוקת הראשונים בדין זה (שם מחלוקת רא"ש ורשב"א).
- ב. מה דינו של בשר שנתבשל ללא מליחה (סט-יא, עמוד - 50). כיצד קשור דין זה למחלוקת הנ"ל? (ש"ך ס"ק מ"ו ענפי הלכה עמוד - 53).
- ג. בשר שלא נצלה כל צרכו האם ניתן לאכלו כמות שהוא? (עו-ב, עמוד - 166).

3. דבר המעמיד:

- א. מה דינה של גבינה שהעמידו אותה בעור קיבת כשירה או נבלה? פרט את שיטות הראשונים וכיצד פוסק השר"ע (פז-יא, עמוד - 208).
- ב. האם מותר לכתחילה להעמיד בעור יבש כעץ, ומה הדין כשיש ששים נגד העור? (פז-2 עמוד - 207).
- ג. מפעל המעמיד גבינות ע"י חומר הנקרא ג'לטין (העשוי ממח עצמות נבלה) האם ניתן להכשיר את הגבינות נתח הבעיה עד ההלכה למעשה? (תערוכת, עיונים מספר 6).

4. חתיכה נעשית נבלה (חנ"נ).

- א. האם אמרינן חנ"נ באיסורין דרבנן? (צב-ד4, ענפי הלכה, עמוד - 295).
- ב. האם אמרינן חנ"נ בבלוע בכלים? (צב-ד4, הרמ"א⁴, עמוד - 294, ובצ"ה-ה).
- ג. האם אמרינן חנ"נ בבישולי עכו"ם? (צב-ד4, ענפי הלכה, עמוד - 295).

ניתן לרכוש את הספר:

- א. אצל המחבר (ירושלמי שמואל) פאלפון 054-8456-923. ע"י משלוח בדאר.
- ב. בכתובת: מעלות דפנה 133/3 ירושלים
- מחיר הספר 40 ₪. דמי משלוח 20 ₪. תשלום ע"י העברה בנקאית לאחר קבלת הספר בדאר.

S2079395@GMAIL.COM